

Pretoriana

UNIVERSITEITSLIBROTEK
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
-9-6-1969
ZA.05(68)
P. 1969/59

TYDSKRIF VAN DIE GENOOTSKAP OUD-PRETORIA
VERSKYN IN APRIL, AUGUSTUS EN DESEMBER

MAGAZINE OF THE OLD PRETORIA SOCIETY
PUBLISHED IN APRIL, AUGUST AND DECEMBER

Prys : 25c : Price

SOCIETY OLD PRETORIA

ANNUAL REPORT 1968

1. Since the last annual meeting two members of the Executive passed away, viz. Dr. T. S. van Rooyen and Mr. C. A. Cilliers. I propose a motion of condolence. Appreciation is expressed for the work done for the Society.
2. Change of Book Year. The Executive Committee proposes that the end of the Book Year be shifted from 31 October to 31 December. The change in Constitution will be effected at this meeting. There are various reasons for this proposed change.
3. Primary School Garden Competition. The competition was again held during 1968 with Mr. H. Bruins Lich as judge and Mr. H. Minnaar, Inspector of Schools of the Transvaal Education Department as liaison officer. The first prize went to the Primary School Rachel de Beer, Pretoria North. A report of the ceremony where the 1967 prize was handed over appeared in the quarterly journal of the T.E.D. "Educational News Flashes". The work done by your Society was stressed.
4. Proposed Freeways. The Executive submitted a memorandum to the City Council asking for the preservation of historical buildings and the traditional atmosphere of Pretoria.
5. Old Cemetery. The Executive submitted a memorandum to the City Council asking for the proper fencing of the Old Cemetery and its upkeep. The Society is against reburial of any person. There are to be four new gates and the names of these gates have to be decided.
6. NATCHM. The Board of the Museum on which your Society is represented obtained the necessary ground for the Open Air Museum. Plans for the new buildings are now being drawn up. Your Society founded a Friends of the Museum Association on 5th November 1968. This Association is now busy organising. We hope that out of this much good will come to foster the cultural historical aims of the state and people of our country.
7. Plaque Kya Rosa. On the initiative of your Society and with the co-operation of the University of Pretoria a plaque was erected on the front door of Kya Rosa on 21 October 1968 to commemorate the foundation of the University of Pretoria on 10th February 1908.
8. Residence of Genl. Nicolaas Smit. This was demolished during 1968. Last photos were taken by your Society, some of which appeared in Educational News Flashes of the T.E.D. in the September 1968 issue. Mention is made of the good work done by your Society. The front door was obtained by your Society and handed over to the Primary School Nicolaas Smit for preservation.

9. Old Lift in Lewis and Marks Building. The Society is taking steps to have the lift preserved. The City Council intends demolishing this building which was designed by architect de Zwaan in 1904.
10. The Society must arrange for a farewell function for Dr. Gerhard Rissik who resigned as treasurer after many years' faithful service. Miss Jacobs of the Reserve Bank also resigned. We appreciate the work done by these persons. The services of the firm Taylor and Geerling were obtained as auditors with Mr. W. Kruger as treasurer.
11. The initial steps are taken by your Society at present for the institution of a Literary Museum and Documentation Centre for South Africa in its capital city Pretoria.
12. I wish to thank the Executive Committee member who helped me so faithfully during 1968.

N. A. COETZEE,
Chairman.

GENOOTSKAP OUD-PRETORIA SOCIETY OLD PRETORIA

MEMORANDUM INSAKE VOORGENOME SNELWEE/DEURPAAIE

Die Bestuur stel aan u sy standpunt in verband met die voorgename Snelweë/Deurpaaie soos uiteengesit in die verslag van die Raadgewende Ingenieurs 136/67-10 van 23 Oktober 1967. U aandag word gevestig op die feit dat die Genootskap hom weerhou het om deel te neem aan enige openbare protes of van deelname aan die vergadering gereël deur die Argitekte Vereniging, oor die hele aangeleentheid, juis om die goeie verhouding wat tussen die Genootskap en die Stadsraad bestaan te handhaaf. Ook tref die voorgename snelweë die veld van werksaamhede van die Genootskap alleen in sekere opsigte, soos in hierdie memorandum aangedui.

U word versoek om vriendelike oorweging te skenk aan die volgende versoë.

1. Die Genootskap Oud-Pretoria is ernstig daarmee gemoeid om die beeld en karakter van Pretoria te bewaar. Geen stad is staties nie, maar verandering moet so plaasvind dat die algemene beeld, karakter en gees nie drasties of skielik verander word of verlore gaan nie. 'n Stad mag nie deur beplanning en owerheidsweë vreemd van homself word en die historiese ontwikkeling of verband geskaad word nie.
2. Historiese belangrike huise, bome, parke, tuine, strate en buurtes moet sover moontlik bewaar en instand gehou word. Na regte is alles van die verlede hier ter sprake, ook van die nabye verlede. Die inisiatief

en onderneming van die inwoners en alle instellings wat reeds aangepak, gedeeltelik of in geheel uitgebou of voltooi is oor die jare moet nie skielik in die wiele gery word nie. Die balans tussen die onderneming deur die privaatsektor en die bemoeïing van die kant van owerheidsweë moet behou word. Dit is reg dat die owerheid in die algemene belang kontrole sal uitoefen oor alle nuwe onderneming deur die privaatsektor, maar onwenslik dat die privaatsektor sonder meer genoeë moet neem met onderneming van die kant van die owerheid. Dit is 'n historiese beginsel in Suid-Afrika. Vertoë vir onderneming deur die owerheid moet in die eerste instansie van die privaatsektor uitgaan en nie van owerheidsweë self nie. Indien die inisiatief van owerheidsweë kom is die algemene publiek (belastingbetalers) suspisies op die invloed van drukgroepe wat eie gewin as doelwit het.

3. Huise met 'n eie besondere argitektoniese karakter moet nie terwille van die snelweë opgeoffer word nie. In hierdie verband word net enkele voorbeelde genoem.

(a) Kingston House, 852 Parkstraat, h/v Park- en Eastwood.

(b) Woning 950 Parkstraat, h/v Park- en Hill.

Daar is 'n hele reeks residensiële huise, veral langs die noordelike kant van Parkstraat waarop die eienaars seker trots is, tesame met die goedversorgde tuine, en wat vir Pretoria 'n sieraad is. Dit is jammer dat hierdie huise en tuine vernietig moet word, terwyl onbeboude oppervlakte aan die oorkant van die straat beskikbaar is vir verbreding van Parkstraat of vir 'n snelweg. Dieselfde argument kan met betrekking tot ander dele gebruik word. Snelweë en strate moet as sekondêre faktor in diens van die belange van die stadsbewoners ontwikkel word.

4. Die wegleiding van buiteverkeer bedoel vir die verskillende streke van Transvaal, verkeer wat in die eerste instansie graag Pretoria sal wil vermy omdat dit nie vir Pretoria bedoel is nie, moet liefs buite die Pretoria-Stad om plaasvind. Daar is geen rede waarom sulke verkeer naby die middestad verby moet gaan nie en snelweë moet allermins 'n aanmoediging wees om sulke verkeer deur Pretoria te laat plaasvind nie, al word alleen net die snelweë daarvoor gebruik. Buitepaaie is 'n saak vir die Provinsie en die las en finansiering van buiteverkeer moet van die stadsbelastingbetalers afgewend word. Die saak staan ook in verband met die behoud van die rustige atmosfeer van Pretoria soos dit in die verlede was, met ander woorde die behoud van die rustige en aangename verblyf wat Pretorianers in die verlede soveel waardeur het.
5. Verkeersprobleme kan grootliks opgelos word deur sekere bestaande strate net wyer te maak, en sypaadjies smaller. Dit is 'n metode wat reeds deur die Stadsraad toegepas word, en met baie sukses. Parkstraat kan so verbreed word, sonder om die sypaadjies te nou te maak. Die Genootskap pleit dat die bome dan net met oorleg verskuif word en nie heeltemal verwyder word nie. Strate sonder bome gee nie 'n gesellige en rustige indruk nie, en die verskille in boustyl en konstruksie

van die geboue word te strak en koud. U word verwys na die verwydering van die bome aan die oostekant van Hamiltonstraat. Die hoop word uitgespreek dat dit mettertyd reggestel sal word. Die beginsel is egter oral van toepassing. Die bome bedek ook die verkeer vir diegene wat verplig is om langs die straat te woon.

6. Die Genootskap Oud-Pretoria spreek die hoop uit dat die deurpaaie of snelweë nie vir die stad Pretoria, die middestad en die voorstede, 'n opeenhoping van koue, onooglike konkreet en asfalt in die vorm van walle, pilare, ophopings van grond, straatkante, mure en brûe sal meebring nie, waarnaby niemand graag sal wil woon of ondernemings vestig nie, omrede die onestetiese en gedurig rumoer van vinnige passasiersverkeer en swaarvoertuie-verkeer nie. Die Genootskap waardeer die konsensieuse werk van die Parke Departement om die stad te versier. Daar word egter gevrees dat snelweë en deurpaaie probleme sal skep.

The Occupation of Pretoria by the British Forces III

Taken from War Letters from the Veld A.D. 1900

By C. R. PRANCE

Belfast. S.A. Republic.

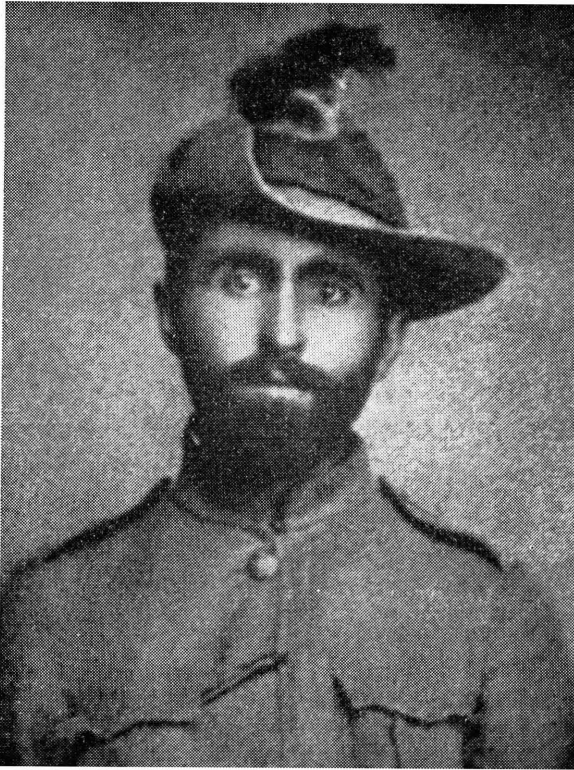
Sep. 1. 1900.

To M.S.P.

There isn't much to tel, but here goes for more diary. The Colonel and two Captains were coming out of town late at night and, not having the pass-word, were turned back by a sentry. They were aimlessly wandering about, when they fell in with more red puggarees in a like case, one being the Regimental Sergeant-Major.

The latter was a resourceful man. He assumed a martial air and stood at a street corner till a military man approached. Then he boldly challenged "Halt, who goes there?" etc. and demanded the countersign or pass-word, which the officer gave, taking him for a sentry; and so provided the whole party with means to get back to camp about 3 a.m. — to find that urgent orders had been waiting for the Colonel since 10 p.m.

Well, we got back from Commando Nek at 9 a.m. having left camp at 3.30 a.m. This getting to camp early has its good points, giving the men all day in camp and the oxen and horses all day to graze; but the early starts are awful.

C. R. PRANCE

Late in the afternoon, to our dismay, came orders to march for the station at midnight; to entrain the horse and baggage and start at dawn! Oh, the packing of kit and the general rush of the malcontents to town to get drunk, with passes genuine, passes out of date (with date faked), and passes frankly forged; and at 11 p.m. the squadron fell in about 25 strong out of 60. I was left with others to pack and bring on the saddles, rifles, etc. of the absentees, their horses — and also themselves. We could not find one, though at 9 p.m. a whole gang was spirituously sleeping by a fire.

We entrained at a wayside station well out of Pretoria, and later it was rumoured that our Colonel had heard of a big battle in prospect at Belfast. Eager to share it, but our regiment still officially attached to Clements who was engaged elsewhere, Grenfell who, as Lifeguardman, could pull strings, was said to have contrived to get hold of a train by underground influence.

It may well have been, in view of our frantic efforts to reach Belfast, and of Roberts' innocent query, when inspecting us, who we were and how we happened to be there. But though too late actually to share the fight, we were officially within the geographical limits for which the coveted "Bergendaal" or "Belfast" bar to medal was awarded.

An hour after the wagons and troops, we got away, with a heap of stuff, on a futile search for the station which was some two miles out of town. We did find it at last at 2 a.m. after long wandering — to find nothing done and nothing doing; everyone trying to sleep on the ground in a biting wind with no blankets, Oh the cold! and at the first streak of dawn we had to hustle round and unload them on to the trucks, and load all horses. My squadron did all the work, the others travelling by our train merely looking on.

Mail going . . . I must save the rest.

(Submitted by N. A. Coetzee. Taken from the original manuscript.)

UIT DIE NAGELATE PAPIERE EN FOTO'S VAN F. C. KRAAMWINKEL (19.9.1869—5.4.1941) ¹⁾

Frederik Cornelis Kraamwinkel is op 19 September 1869 te Amsterdam, Nederland, gebore. Op 9 Mei 1893 emigreer hy na die Zuid-Afrikaanse Republiek om op 1 Junie 1893 by die Sentrale Werkplaas van die Nederlandsche Zuid-Afrikaanse Spoorwegmaatschappij te Pretoria as draaier en passer diens te aanvaar. Met die inbesitneming van Pretoria deur die Britse militêre magte op 5 Junie 1900 weier hy om onder die besettingsmagte sy werk voort te sit, soos soveel ander oud-Nederlanders. Hy en sy gesin word daarop 24 uur gegun om die land te verlaat. Slegs handbagasie is toegelaat. In 1903 keer hy op goeie geloof uit Holland na Pretoria terug om weer hier 'n heenkome te vind. Sy gesin volg hom kort daarna. F. C. Kraamwinkel is op 5 April 1941 op 71 jarige leeftyd oorlede.

NEDERLANDSCHE ZUID-AFRIKAANSE SPOORWEG- MAATSCHAPPIJ

Die hoogtepunt in die N.Z.A.S.M. se bestaan was ongetwyfeld die opening van die spoorlyn tussen Pretoria en Delagoabaai. Dit was 'n feestelike gebeurtenis in Pretoria en 'n gedrukte en in kleur versierde program (23 x 17 cm) is 'n herinnering hieraan. Op die versierde buiteblad verskyn die opskrif in die volgende woorde:²⁾

OFFICIEEL PROGRAMMA
der
FEESTELIJKHEDEN
te Pretoria,
op MAANDAG, DINSDAG en WOENSDAG,
8, 9 en 10 Juli 1985,
naar aanleiding der
VOLTOOIING van den SPOORWEG
van
LOURENCO MARQUES tot PRETORIA.

Die driedaagse feestelikhede in Pretoria het die volgende beslaan, volgens 'n letterlike weergawe van die program op die twee binne-bladsye:

MAANDAG 8 JULI

Des voormiddags te 11 ure: Ontvangst der gasten van den Oranje Vrijstaat, van Natal en van de Kaapkolonie aan het Spoorwegstation. Des middags te 3 ure: Ontvangst der gasten van Lourenco Marques en de uitgenoodigde zeeofficieren aan het spoorwegstation.

Openingsplechtigheid Feestrede uittespreken door Z.H.Ed. den Staatspresident.

Te halfvier ure: Verwelkoming der gasten in de Feestzaal door Z.Ed. Achth. den Landdrost van Pretoria.

Te half acht ure des avonds Electriche Verlichting van het Staatsgebouw en algemene illuminatie en Muziek-uitvoering in het Burgerspark.

DINSDAG 9 JULI

Te half twee ure des namiddags: Feestmaaltijd in de Feestzaal.

Te half drie ure: Muziek-uitvoering in het Burgerspark.

Te acht ure des avonds: Conversazione in de Feestzaal en Concert door het amateur orkest der Wanderers Club.

Te half tien ure des avonds: Vuurwerk, te ontsteken op het Marktplein.

WOENSDAG 10 JULI

Des voormiddags te half elf ure: Bezoek der gasten aan de Staatsmunt.

Des namiddags te half een ure: Wedrennen op de renbaan te houden door de New Pretoria Turf Club.

P. A. JOLLES
(Secretaris der Hoofdcmissie)

'n Geïllustreerde biljet uitgereik deur die Natalse Koloniale Bestuur het betrekking op „The Natal Delagoa Bay Railway”, of te wel „The Charles-town Extension — The other coming Event of 1895”.

Nog 'n prestasie van die N.Z.A.S.M. is op drie foto's (30 x 22 cm) afgebeeld, t.w. die spoorwegtunnel tussen Waterval-Boven en Waterval-Onder. Twee van die foto's toon die trajek (met tandrat) by die onderskeie ingange van die tunnel. Die derde foto toon die trajek in dieselfde omgewing by die koppie, wat as die Kop van Verwey bekend was, met die stoomlokomotief op pad na Komatipoort sigbaar soos dit om die Kop te voorskyn kom.

'n Hoogs interessante en duidelike foto (22 x 30 cm), wat dateer tussen die jare 1895-1899 en na die beste wete geneem is deur 'n fotograaf-vriend, toon Pretoria soos gesien in 'n Noordelike en Noord-Westelike rigting vanaf die terrein agter die huidige stasiegebou, of „die Bult” soos toendertyd algemeen bekend. Merkwaardig vir die tyd is die foto se trefwydte. Benewens 'n feitlik volledige beeld op die voorgrond van die spoorwegaanleg met loodse en ander bedryfsgeboue, behuising en rollende materiaal, is op die foto die hele lengte van die destydse Marktstraat tot by die Kerkplein te sien, terwyl ook duidelik onder meer te onderskei is die Hollandia-hotel en die European-hotel, albei min of meer waar vandag die Victoria-hotel is, die Raadsaal en die Kerk op Kerkplein. Tussen die woonhuise en bome deur ten Weste van Marktstraat is die dak en toring van die Geref. Kerk in Kerkstraat-Wes by Potgieterstraat ook duidelik sigbaar. Op die agtergrond aan die linkerkant kan ook die beskeie woonhuise digby die ingang van Daspoort duidelik gesien word met die rante en Magaliesberg in die verte.

'n Groepfoto (15 x 21 cm) geneem rondom 1896/1898 toon 53 ambagslui en opsieners voor een van die N.Z.A.S.M.-loodse by die Pretoria-werkplaas, terwyl op 'n volgende foto (15 x 21 cm), wat vroeër dateer, 13 ambagslui verskyn wat deur hul in Pretoria vervaardigde bedryfsmateriaal in staal vertoon.

'n Vyftal foto's (15 x 21 cm) toon die verwoesting wat deur die dinamiet-ontploffing op 19 Februarie 1896 aan die spoorwegeiendom van die N.Z.A.S.M. te Braamfontein en die aangrensende Fordsburg aangerig is. Een foto gee 'n duidelike beeld van die verwoesting op die plek waar die noodlottige trein gestaan het.

'n Loonstrokie op vorm Model 642 vir loon betaalbaar aan F. C. Kraamwinkel vir die maand 1 tot 31 Mei 1900, is letterlik van die laaste loonstrokies wat deur die N.Z.A.S.M. te Pretoria uitgereik is voordat die Britse militêre magte beheer op 5 Junie 1900 oorgeneem het. Die loonstrokie toon dat F. C. Kraamwinkel in Mei 1900 282½ ure gewerk het @ 2/- p.u., d.w.s. £28.5.0, plus 'n toeslag betaalbaar van £12.4.9 ten opsigte van „Contract”, m.a.w. 'n maandelikse loon van £40.19.9. Vir daardie dae, toe 'n „zak flour” £1.1.0 gekos het (volgens 'n ander N.Z.A.S.M.-bewys), was dit ongetwyfeld 'n ruim verdienste.

'n Getikte verklaring gedateer 6 Augustus 1907 te Pretoria en onderteken deur M. P. Barendsen namens die direksie van die N.Z.A.S.M. is 'n getuigskrif van F. C. Kraamwinkel se dienstyd by die N.Z.A.S.M.

'n Gewaardeerde aandenking uit die dae van die N.Z.A.S.M. is 'n silwer

„sakhorlosie, nog in 'n goeie werkende toestand, kompleet met ketting, oorhandig aan diegene wat 'n aandeel gehad het in die aanlê van die Oosterspoor. Agterop die horlosie is die volgende woorde gegraveer:

Opening
Delagoabaai Spoorweg
N.Z.A.S.M.
1895

By dieselfde geleentheid is ook 'n brons gedenkpening uitgreik, wat besonder fyn en kunstig afgewerk is. Aan die een kant daarvan verskyn die kop van pres. Kruger en die woorde „Opening van de Delagoabaai Spoorweg”. Op die ander kant is die gevleuelde wiel met die naam N.Z.A.S.M. en die datum 1895.

- (1) Alle dokumente en foto's uit die lewe en tyd van die egpaar F. C. Kraamwinkel berus by die Transvaalse Argiefbewaarplek onder die titel P. O. Kraamwinkel-versameling, verwysing A.1215.
- (2) Die datum 1985 i.p.v. 1895 is een van die drukfoute in die program.

(Bron: “Street Names in Pretoria and Environs, Pretoria Municipal Area.”
Afgerolde uitgawe van Die Genootskap Oud-Pretoria.)

(Mej.) K. M. VAN ECK.

VERENIGINGSLEWE

F. C. Kraamwinkel het oor 'n uitstekende sangstem beskik en was 'n werkende lid van die sangvereniging Hollandsch Mannenkoor, wat op 25 April 1895 opgerig is en wat as koor herhaaldelik vir liefdadigheid in die hoofstad diensbaar was. 'n Besonder mooi foto (28 x 36 cm), klaarblyklik uit die jaar 1898, bestaan van hierdie vokale geselskap van 26 werkende lede en sy direkteur.

'n Herinneringsdiploma gedateer 25 April 1905 te Pretoria, is aan F. C. Kraamwinkel, uitgereik by geleentheid van die tienjarige bestaan van die Koor. Die tienjarige bestaan is feestelik herdenk op Donderdag en Vrydag, 27 en 28 April 1905. 'n Lieflike feesbrojure het betrekking op die verrigtinge. Die brojure gee 'n uitvoerige beskrywing van die ontstaan en geskiedenis van die Koor tot op datum met die name van die direkteur en bestuur, die 33 werkende lede, kunsliewende lede, die feeskommissie, ens. Ook bevat dit die volledige programme vir die verrigtinge op 27 en 28 April en die liedere deur die Koor aangebied. Die brojure gee in beknopte vorm op die buiteblad die program:

Donderdag 27 April:

Concert in het Empress Theater, met medewerking van de H.H. E. Amorison, Viool, en J. Spies, Piano.

Vrydag 28 April:

Gecostumeerd Bal in de Duitse Turnhal (nabij de Victoriaburg), afgewisseld door Zang, Voordrachten, Rozengalop, enz., enz.

Die Koor het oor 'n vaandel met 'n bybehorende kas beskik, wat op 13 Mei 1898 aan hom geskenk is. Die woorde daarop geborduur het lees:

Hollandsch Mannenkoor.

Pretoria.

25 April

1895

Dit sou interessant wees om te wete te kom wat die uiteindelijke lotsbestemming van die vaandel was, wat inderdaad iets besonders moes gewees het te oordeel na foto's. Die vaandel verskyn nog op 'n foto uit die jaar 1910 toe die Koor sy vyftienjarige bestaan gevier het

'n Kultuurskat is 'n gedrukte partiture. Dit is 'n sangstuk getiteld „Liever dood dan onderworpen” en is ter ere van die vroue en kinders in die konsentrasiekampe geskryf. Dit is in 1901 in Nederland uitgegee en is vermoedelik deur D. Balfoort, wat 'n direkteur van die Hollandsch Mannenkoor was, vir die Koor gekomponeer.

'n Smaakvolle sierspeld vir 'n das of baadjielapel, met die letters H.M.K., is 'n mooi gedagtenis aan die bestaan van die Mannenkoor.

'n Geïllustreerde gedenkboek in 1923 uitgegee by geleentheid van die Nederlandsche Vereniging te Pretoria se dertigjarige bestaan, is 'n bron van inligting oor die Vereniging se eerste 30 lewensjare. Aanvullend hierby is die „Wilhelmina Nummer” van De Volksstem van Vrydag 31 Augustus 1923 ter ere van Koningin Wilhelmina van die Nederlande, wat in dieselfde jaar haar silwerjubiläum gevier het.

KRUGERGEDENKWAARDIGHEDE

'n Ondergetekende dankbetuigingsertifikaat, in swart omlysting „Begrafenis Pres. S. J. P. Kruger” gedateer Desember 1904 te Pretoria is aan F. C. Kraamwinkel uitgereik as lid van die Hollandsch Mannenkoor vir hoog gewaardeerde en belanglose medewerking.

Nog 'n dokument in swart omlysting is die formulier van die verrigtinge by die oorbrengring van die stoflike oorskot van pres. Kruger vanaf die stasie na die Suzanna-saal op 10 Desember 1904.

'n Afbeelding van die President is verteenwoordig deur 'n negatief op glas met twee afdrucke, nog uit daardie tyd.

Onder die poskaarte verskyn een in die vorm van 'n petisie aan die Tsaar van Rusland met 'n afbeelding van die President wat 'n kruis dra. 'n Poskaart, wat op 14 November 1904 gepos is, toon die plegtige bysetting van die stoflike oorskot van die President op die Batavier VI te Rotterdam

op 31 Oktober 1904. 'n Poskaart met die titel en 'n afbeelding „De Slag op de Modderrivier” is op 18 September 1900 gepos.

Die presiese verband is nie bekend nie van 'n medaljon, of hangertjie, met die President se kop aan die een kant en aan die ander die woorde „Dem tapferen Boerevolke 1900/1901”.

SIVIELE SAKE

'n Sertifikaat No. 17 onderteken deur die Burgemeester en Wethouders van Amsterdam op 9 Mei 1893 verklaar dat F. C. Kraamwinkel „op den 9 Mei 1893 van het Bevolkings-Register is afgeschreven naar Zuid-Afrika”.

In 'n sertifikaat gedateer 8 Desember 1896 te Pretoria word deur die Veldkornet van Pretoria verklaar dat die naam van F. C. Kraamwinkel voorkom op die Veldkornetslyste van Pretoria en dat die gemelde „steeds getrouw en gehoorzaam aan 's Lands wetten is geweest”.

Kwitansie No. 125753 uitgeskrif deur die Civiele Commissaris te Pretoria op 29 September 1898 vir 'n bedrag van 18/6 is vir persoonlike belasting vir daardie jaar.

Op 8 November 1899, toe F. C. Kraamwinkel na 'n periode van verlof in Holland 'n omweg moes reis om weer Pretoria te kan bereik, rig die Nederlandse Konsul te Lourenco Marques in 'n netjies geskrewe dokument die volgende versoek:

PASPOORT

Het Consulaat der Nederlanden te Lourenco Marques, in naam van Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden, verzoekt alle autoriteiten, zoowel Civiel als Militair van Vorsten en Staten, bevriend en verbonden met Hare Majesteit niet alleen toe te staan

den Heer F. C. Kraamwinkel

Nederlandsch onderdaan met bagage te passeeren maar ook alle noodige hulp en bijstand te bewijzen.

In 'n amptelike dokument van 16 Junie 1903 van die Gemeentebestuur van Watergraafsmeer, Amsterdam, word F. C. Kraamwinkel vir die tweede keer (en finaal soos dit later sou blyk) uit die Bevolkingsregister afgeskrif met vertrek na Suid-Afrika.

Om F. C. Kraamwinkel in staat te stel vanaf Kaapstad na Pretoria af te reis, reik die Permit Secretary in Kaapstad op 22 Mei 1903 aan hom Permit No. 41740 uit „to enter and reside in the Transvaal and Orange River Colony.”

FOTO'S VAN OUD-PRETORIA

'n Foto (22 x 30 cm) toon 'n deel van die feesoptyg in Pretoria op 31 Augustus 1898, soos dit af in Marktstraat beweeg tydens die Kronings-